

20 квіт. 1959 р. / Рада Європи. - Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show1995_036. - Назва з екрана.

3. Римський статут Міжнародного кримінального суду [Електронний ресурс] / Рим, 17 лип. 1998 р. - Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588. - Назва з екрана.

4. Римський статут Міжнародного кримінального суду: у чому проблема з ратифікацією? [Електронний ресурс] // Українська правда : [сайт]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2016/05/19/7108712/>. - Назва з екрана.

Неганов Віктор Вадимович -
аспірант Національної академії
внутрішніх справ

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ В РОЗСЛІДУВАННІ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ І ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЛЮДСТВА В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Міжнародний кримінальний суд (МКС) є першим правовим інститутом, що діє постійно, до компетенції якого належить переслідування осіб, відповідальних за геноцид, воєнні злочини та злочини проти людства. Його засновано на підставі Римського статуту [1], прийнятого 1998 р., функціонує з липня 2002 р.

Стаття 34 Римського статуту визначає, що МКС складається з Президії, апеляційного відділення, судового відділення та відділення попереднього провадження (попереднього розгляду справ), канцелярії прокурора, секретаріату.

Відповідно до ст. 7, 8 Римського статуту, злочини проти людяності - це частина масштабного або систематичного переслідування, спрямованого проти мирного населення, причому про можливе переслідування злочинцеві заздалегідь було відомо, що передбачає вбивство, винищення, поневолення, депортацію або насильницьке переміщення населення, ув'язнення чи інше жорстоке позбавлення фізичної свободи як порушення основоположних норм міжнародного права, катування, зґвалтування, насильницьке знищення людей, злочин апартеїду, інші нелюдські діяння аналогічного характеру, які полягають в умисному завданні сильних страждань або значних

тілесних ушкоджень, збитків психічному або фізичному здоров'ю. Воєнні злочини - порушення законів і звичаїв ведення війни, що регулюють поведінку збройних формувань під час війни та захищають цивільне населення, військовополонених, культурне надбання тощо.

Оскільки на територіях України, які невідконтрольні українській владі (зона проведення антитерористичної операції, АР Крим та м. Севастополь), за даними правозахисників [2], упродовж 2014-2015 рр. терористичні угруповання, або службові особи державних органів Російської Федерації здійснювали дії, які можуть підпадати під юрисдикцію розслідування МКС, питання щодо ратифікації Римського статуту Верховною Радою України надасть можливість захистити права українських громадян на зазначених територіях, й ефективно притягувати до відповідальності осіб, які вчинили ці злочини протягом усього періоду (починаючи з дати ратифікації). На засіданні 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН 13 травня 2016 р. українська делегація заявила [3], що Україна встановила пріоритетом ратифікацію Римського статуту МКС та виступила проти безкарності за воєнні злочини на Донбасі.

Проте на заваді ратифікації Римського статуту Верховною Радою України став висновок Конституційного Суду України № 3-в/2001 [4] у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту МКС, за яким встановлено обставини того, що МКС доповнює систему національної юрисдикції. З огляду на зазначене, Конституційний Суд України постановив: «Можливість такого доповнення судової системи України не передбачена розділом УПІ «Правосуддя» Конституції України. Це дає підстави для висновку, що абзац десятий преамбули та ст. 1 Статуту не узгоджуються з положеннями ч. 1, 3 ст. 124 Конституції України, а тому приєднання України до цього Статуту відповідно до ч. 2 ст. 9 Конституції України можливе лише після внесення до неї відповідних змін».

Нова редакція Конституції України [5] набрала чинності 30 вересня 2016 р. згідно з нею ст. 124 було доповнено ч. 5, яка передбачає, що Україна може визнати юрисдикцію МКС на

умовах, визначених Римським статутом МКС. Зазначені зміни фактично розблокували питання ратифікації Верховною Радою України Римського статуту.

Відповідно до п. 3 ст. 12 Римського Статуту, якщо за п. 2 необхідним є визнання юрисдикції державою, яка не є учасницею цього Статуту, ця держава може за допомогою заяви, наданої секретарю, визнати здійснення Судом юрисдикції щодо конкретного злочину. На підставі цієї норми Римського Статуту Верховна Рада України прийняла у формі постанов дві заяви до МКС. Перша (від 25 лютого 2014 р.) про визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду щодо вчинення злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків і масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 р. по 22 лютого 2014 р., а друга (від 4 лютого 2015р.) - про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо вчинення злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків і масового вбивства українських громадян. Водночас юрисдикція МКС поширюється лише на відповідні злочини, які було вчинено в період з 20 лютого 2014 р. до 4 лютого 2015 р.

З повідомлень засобів масової інформації [6] громадськість довідалася про наявність щонайменше двох випадків заяв України до МКС: у першому випадку щодо Президента Російської Федерації В. Путіна та міністра оборони цієї країни С. Шойгу для оцінювання злочинів, учинених російськими чиновниками та військовими, а також особами, яких вони підтримали в АР Крим і східних регіонах України, а в другому випадку - щодо злочинів режиму Віктора Януковича під час подій 2013-2014 рр. у центрі м. Києва на майдані Незалежності.

Ефективність застосування механізмів МКС підтверджують приклади обвинувальних вироків [7] лідеру «Союзу конголезьких патріотів» Томасу Лубанзі Дьїло, який під час ітурійського конфлікту (1999-2007 рр. у провінції Ітурі, Демократична Республіка Конго) залучав на військову службу дітей віком до 15 років і використовував їх у військових цілях;

лідера Лівії Муаммара Каддафі, його сина Сеїфа аль-Іслама Каддафі та глави розвідувальної служби Абдулли ас-Сануссі, які були причетні до розстрілу цивільних осіб, переслідування дисидентів й учинення інших злочинів проти людства; лідера Господньої армії опору Уганди Джозефа Коні, дії якого призвели до того, що 20 тис. дітей було викрадено та використано, зокрема у військових діях.

Отже, розширивши гайопе temporis, у порядку, передбаченому п. 2 ст. 11 та п. 2, 3 ст. 12 Римського Статуту на період з 4 лютого 2015 р. до часу здійснення відповідної заяви, водночас, ратифікуючи Римський Статут, Верховна Рада України забезпечить необхідні правові заходи для поширення юрисдикції МКС на воєнні злочини та злочини проти людяності на територіях України, які непадконтрольні українській владі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду [Електронний ресурс] / Рим, 17 лип. 1998 р. - Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588. - Назва з екрана.

2. Доповідь Міжнародної федерації з прав людини «Східна Україна - цивільні потрапили під перехресний вогонь» [Електронний ресурс] : сайт // FIDH. - Режим доступу: https://www.fidh.org/IMG/pdf/eastern_ukraine-ld.pdf. - Назва з екрана.

3. Виступ делегації України на засіданні 70-ї сесії ГА ООН щодо Міжнародного кримінального суду [Електронний ресурс] / ООН. - Режим доступу: <http://ukrameun.org/press-center/106-vystup-delegatsiy-ukrayny-na-zasida-nni-70-y-sesiy-ga-onn-shchodo-mizhnarodnogo-kryminalnogo-sudu/>. - Назва з екрана.

4. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський статут) від 11 лип. 2001 р. № 3-в/2001 у справі № 1- 35/2001 [Електронний ресурс] / Конституційний Суд України. - Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KS01016.html. - Назва з екрана.

5. Конституція України : у ред. від 30 верес. 2016 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. - Режим

доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/ed20160930>. - Назва з екрана.

6. Україна підготувала подання матеріалів до Гааги проти Путіна і Шойгу [Електронний ресурс] // Українська правда : [сайт]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/03/18/7061932/>. - Назва з екрана.

7. Томас Лубанга - винен [Електронний ресурс] // Euronews : [сайт]. - Режим доступу: <http://ua.euronews.com/2012/03/14/congolese-warlord-found-guilty-m-icc-s-first-mlmg>. - Назва з екрана.